
Pääkirjoitus 1.2014

Ammatti- kasvatus alkaa A:lla

Petri Nokelainen

Professori, FT

Kasvatustieteiden yksikkö,

Tampereen yliopisto

petri.nokelainen@uta.fi

ja sehän tarkoittaa sitä, että etulinjassa ollaan paitsi aakkosissa niin myös tutkimuksessa: yhteiskunnallisen muutoksen myötä esille nouseviin ammattikasvatuksen alueen tutkimustarpeisiin on tarvittaessa reagoitava nopeasti ja päättäväisesti. Se ei ole sama asia kuin että juostaan kuin sokeat kanat tutkimusrahoitusjyvästen perässä, tai kerätään tulosrahoituspisteitä pilkkomalla julkaisut pienimpiin mahdollisiin julkaisukelpoisiin yksiköihin. Asia on yksinkertaisesti niin, että meistä ammattikasvatuksen tutkijoista on mielekästä tehdä tutkimusta jolla on tarkoitus. Ulkopuolinen rahoitus mahdollistaa jämerämmät tutkimusresurssit, ja julkaisut nyt vain kuuluvat tutkijan työnkuvaan: ei tutkimus uusiudu tai kumuloidu, jos se jää tutkijan pääkoppaan

tai pöytälaatikkoon. Tutkimustietoa pitää levittää ja altistaa niin suuren yleisön, loppukäyttäjien kuin tutkijayhteisönkin kritiikille.

Tästä pääsen toiseen A:lla alkavaan asiaan. Joka vuosi kevään edetessä ammattikasvatuksenkin alan tutkijat ympäri maailmaa valmistautuvat maailman suurimpaan kasvatustieteiden alan konferenssiin, AERA:aan (www.aera.net). ”Amerikan kasvatustieteilijöiden vuosikokous” -nimen ei pidä antaa hämätä, sillä noin 10-15 prosenttia yli 12 000 osallistujasta tulee Yhdysvaltojen ulkopuolelta. Myös ammattikasvatuksen aiheet ovat vahvasti esillä, tämän vuoden ohjelmasta löytyy hakusanoilla ”professional growth”, ”workplace learning” tai

”vocational education” yhteensä 265 esitystä. Esitykset jakaantuvat teemaryhmiin (Special Interest Group, SIG), joita on yli 170. Valikoimasta löytyy jopa kasvatustieteiden professoreiden ammatillista osaamista tarkasteleva ”Professors of Educational Research” -teemaryhmä! Ammattikasvatuksen alan tutkimusta esitellään ainakin seuraavissa teemaryhmissä: ”Adult Literacy and Adult Education”, ”Career and Technical Education”, ”Informal Learning Environments Research”, ”International Studies”, ”Learning Environments”, ”Professional Development School Research” ja ”Workplace Learning”.

Nyt kun olen päässyt vauhtiin A-kirjain teeman osalta, niin otan vielä esille Ammattikasvatuksen aikakauskirjan. Lehti juhli viime vuonna viisitoistavuotista taivaltaan mm. tiivistämällä yhteistyötään muiden kasvatustieteiden kanssa, siirtämällä osan sisällöstä verkkoon (Jälkilöylyt-kolumni), ja muutoinkin lisäämällä näkyvyyttään sosiaalisessa mediassa (Twitter, Facebook). Käsillä oleva lehti jatkaa uusiutumisprosessia päivitetyn visuaalisen ilmeen myötä, josta on kiittäminen graafikko Nalle Ritvola (www.valo.ws/nallellaan). Tässä yhteydessä on syytä mainita, että Nalle on vastannut lehden perustamisesta lähtien niin kansien kuin sisällönkin visuaalisen ulkoasun suunnittelusta ja toteutuksesta.

Vuoden 2014 ensimmäinen numero on siis tuoreessa kääreessä, mutta myös sisältö on ajankohtaista. Anne Virtasen (2014) kirjoittama artikkeli käsittelee kuuden eri ammatillisen koulutuksen koulutusalan opiskelijoiden näkemyksiä työssäoppimiseen liittyvistä käytännöistä ja prosesseista. Laajaan kyselylomakeaineistoon perustuvan tutkimuksen tulos-

ten perusteella voidaan todeta, että työssäoppimisen käytännöissä ja prosesseissa on eroja eri koulutusalojen välillä. Yksi artikkelissa esille nouseva keskeinen löydös vahvistaa viimeaikaisen kansainvälisenkin tutkimuksen tuloksen: oppiminen on tehokkainta silloin kun oppilaitoksen ja työelämän yhteistoiminta on saumatonta, mahdollista eri oppimisen muotojen hyödyntämisen työssäoppimisjaksoilla.

Maija Äijön ja Kaarina Sirviön (2014) artikkeli käsittelee mobiilioppimista sanan konkreettisessa merkityksessä: tarkastelun kohteena ovat suuhygienistiopiskelijoiden oppimiskokemukset liikkuva oppimisympäristö kuljetti opiskelijat autenttisiin oppimistilanteisiin, kohtamaan asiakasryhmiä erilaisissa työyhteisöissä. Artikkelin tarjoaa yhden konkreettisen esimerkin integratiivisen pedagogiikan soveltamisesta käytäntöön. Haastatteluaiaineistoon perustuvat tulokset osoittivat ensinnäkin sen, että integratiivisen pedagogiikan yksilötason (teoreettinen/käsitteellinen tieto, käytännöllinen/kokemuksellinen tieto, itsesäätelytieto) ja työelämätason (sosiokulttuurinen tieto) elementit olivat läsnä opiskelijoiden oppimiskokemuksissa, ja toiseksi sen, että integratiivinen pedagogiikka soveltuu tällaisen harjoittelun pedagogiseksi malliksi, tukien opiskelijoiden ammatillisen osaamisen kehittymistä.

Aija Töytäri ja Arja Piirainen (2014) tarkastelevat artikkelissaan opiskelijoiden käsityksiä ammattikorkeakouluosaamisesta. Haastatteluaiaineiston fenomenografinen analyysi paljasti viisi teemaa: opiskelijan kasvuprosessi, ammatillinen tieto, opettaminen, yhteistyö ja yhtei-

söllisyys. Tämän tutkimuksen tulokset mm. osoittavat sen, että ammattikorkeakouluoppimiseen liittyvä työelämälähtöisyys ja työelämäoppimista korostava oppimisympäristö eivät vielä ole kaikkialla edenneet toteutuksen asteelle. Haasteellista se varmasti onkin, mutta kuten Äijön ja Sirviön (2014) artikkeli osoittaa, innovatiivisin ottein integratiivisen oppimisen taso on mahdollista saavuttaa myös korkea-asteella.

Lehden viimeisessä artikkelissa Hannu Kotila ja Kimmo Mäki (2014) analysoivat ammattikorkeakoulutuksen kontekstissa hyvin tai heikosti toimivan oppimisympäristöhankkeen tunnusmerkkejä. Tutkimuksen aineiston muodostivat yhdeksää eri HAAGA-HELIA ammattikorkeakoulussa toteutettua oppimisympäristöhanketta edustavien henkilöiden haastattelut. Tutkijoiden erityisen mielenkiinnon kohteena oli se, minkälaisia pedagogisia periaatteita tutkimuskohteina olevissa oppimisympäristöissä on hyödynnetty. Onnistuneita oppimisympäristöhankkeita yhdistivät mm. seuraavat tekijät: Yhdessä työelämän kanssa kehitetty joustava opetussuunnitelman rakenne; Opettajan perinteisen roolimallin rikkominen; Opiskelijoiden ja työelämän edustajien itseohjautuvuus; Pedagoginen kokonaisnäkemys substanssiosaamisen tukena; Opettajan, opiskelijan ja työelämän työrytmien yhteensovittamisen haasteen tunnistaminen.

Kaikki edellä esitellyt artikkelit nostavat esille työssäoppimisen keskeisen merkityksen ammatin oppimisessa. Tämä on loogista, koska tarkastelun kohteina olleet koulutusinstituutiot tarjoavat ammatillisia perustutkintoja, ammattitutkintoja, erikoisammattitutkintoja tai ammatillisipainotteisia korkeakoulututkintoja.

Työelämässä vallitsevaa todellisuutta, esimerkiksi tietyssä ammatissa toimimisen edellyttämiä vaatimuksia, on kuitenkin mahdotonta siirtää sellaisenaan oppilaitoksen opetustiloihin, koska huolellisimman mallintamisen jälkeen prosessi on jo saattanut muuttua eri näköiseksi. Tai sitten se on vasta etenemässä kohti kyseistä vaihetta, koska työvälineet, laitteistot ja siten myös työskentelymenetelmät kehittyvät ammattialoittain ja yritys-kohtaisesti eri tahdissa. Opiskelija voi siten törmätä työpaikalla laitteisiin tai työmenetelmiin, joihin on tutustunut korkeintaan ammattialalla käytettävien työvälineiden historiallisen katsauksen yhteydessä.

Ammattiin opiskelevan tulisi saada toimia eri tyyppisissä monipuolisissa ja mahdollistavissa oppimisympäristöissä

Ammatin oppimista koulutusinstituutioissa ja työpaikoilla ei voi käsitellä yhtenä, yleisesti määriteltävissä olevana asiana muutoin kun abstraktilla tasolla. Evans, Guile ja Harris (2011) ehdottavatkin, että työn ja oppimisen välisiä suhteita tulisi tarkastella niin yhteiskunnan, organisaation kuin yksilönkin tasolla. Vastaava kompleksisuus on läsnä myös kun puhutaan työssä tapahtuvasta oppimisesta. Oppiminen yksistään on hyvin monitasoinen ja eri näkökulmista määriteltävissä oleva prosessi (Illeris, 2009). Eri ammattialojen tietyt lainalaisuudet ja peruseriaatteet on syytä omaksua turvallisuudessa ja kannustavassa ympäristössä, jossa on aikaa pohtia ja esittää oman asian-

tuntijuuden rakentumiseen liittyviä kysymyksiä.

Ammatillisen keski- ja korkea-asteen koulutuksen suunnittelijoiden katseet ovat jo jonkin aikaa kohdistuneet oppimisympäristöjen hybridimallien suuntaan, pois päin saarekemaisesta oppilaitos-työelämä ajattelumallista. Ne mahdollistavat sen, että vahvan substanssi-osaamisen rakentumisen lisäksi oppilaitoksissa ja työpaikoilla tapahtuvan opetuksen ja oppimisen taustalle punotaan pedagoginen monisäikeinen punainen lanka, joka tukee opiskelijoiden itseohjautuviksi elinikäisiksi oppijoiksi kasvua. Ammattiin opiskelevan tulisi saada toimia eri tyyppisissä monipuolisissa ja mahdollistavissa oppimisympäristöissä, jotka tarjoavat herätteitä ja virikkeitä opitun soveltamiseen erilaisissa asiayhteyksissä. Tämän päivän ammattikasvatuksen tutkimus onkin osin jo vahvasti suuntautunut työpaikoilla tapahtuvan tietokoneavusteisen yhteisöllisen oppimisen mahdollisuuksien tarkasteluun (Goggins & Jahnke, 2013). Oppimisprosesseja, työkäytänteitä ja teknologiaa formaaleja, nonformaaleja ja informaaleja komponentteja sisältävissä oppimisympäristöissä tarkastelevat tutkimukset tekevät parhaimmillaan oppimiskäytäntöjen kokonaisuuden näkyväksi ja mahdollistavat siten tiedonrakentamisen prosessien kokonaisvaltaisen ymmärtämisen (Margarayan & Littlejohn, 2014).

Tänä vuonna ilmestyy käsillä olevan numeron lisäksi kolme teemanumeroa seuraavista aiheista: Ammatillisen koulutuksen vaikuttavuus, käytäntölähtöinen tutkimus ammattikasvatuksen oppimisympäristöissä ja historiallisia näkökulmia ammattikasvatukseen. Lisäksi

julkaisemme sähköisessä muodossa erikoisnumeron, jossa käsitellään ammattikasvatuksen tutkimuksen suuntaviivoja mm. muuttuvien tutkintojen, ammattikasvatuksen filosofian, opettajien osaamisvaatimusten ja monikulttuurisuuden luomien haasteiden osalta.

Kimmo Harra on poissa

Uusi vuosi alkoi surullisissa merkeissä, kun sain kuulla kasvatus-tieteiden tohtori Kimmo Harran (29.10.1943 – 12.12.2013) pois-menosta. Harra johti käsillä olevaa lehteä kustantavaa OKKA-säätiötä vuodesta 1997 lähtien aina eläkkeelle siirtymiseensä asti. Hänen panoksensa lehden perustamisessa ja toiminnan käynnistämässä oli merkittävä. Muistan edellisen päätoimittajan, emeritus professori Pekka Ruohotien kertoneen hänen kanssaan vuonna 1998 käydyistä neuvotteluista, jonka tuloksena Suomeen päätettiin perustaa ensimmäinen ja toistaiseksi ainoa ammattikasvatuksen alan tiedelehti. Kimmo Harra ryhtyi päättäväisesti toimeen: hän neuvotteli lehdelle julkaisusopimuksen OTTU ry:n kanssa, kokosi toimituskunnan ja niin lehden ensimmäinen numero ilmestyi vuonna 1999. Hän vastasi yhdessä pää-

Kimmo Harra

toimittajan ja toimitussihteerin kanssa lehden toimittamiseen liittyvistä asioista kolmentoista vuoden ajan. Minulla oli ilo ja kunnia toimia näistä vuosista kolme viimeistä yhteistyössä hänen kanssaan.

Polkumme olivat toki kohdanneet aiemminkin useaan otteeseen niin Tampereen yliopiston Ammattikasvatuksen tutkimus- ja koulutuskeskuksen (josta hän väitteli vuonna 2004) kuin Skills Finlandinkin (hallituksen jäsen) toimintaan liittyen. Olen erityisen kiitollinen hänen merkittävästä roolistaan ammattikasvatuksen tutkimuksen taustavaikuttajana ja mahdollistajana. Muistelen lämmöllä keskustelujamme ja olen vakuutunut siitä etten jaa näkemystäni yksin kun totean niiden yhteydessä kokeneeni voimaantumisen tunteen ja ymmärtänyt olevani arvokas juuri sellaisena kuin olen.

Lähteet

Evans, K., Guile, D., & Harris, J. (2011). Rethinking Work-Based Learning: For Education Professionals and Professionals Who Educate. In M. Malloch, L. Cairns, K. Evans, & B. O'Connor (Eds.), *The SAGE Handbook of Workplace Learning* (pp. 149-161). London: SAGE.

Goggins, S. P., & Jahnke, I. (2013). CSCL@ Work: Computer-Supported Collaborative Learning and the Workplace – Making Learning Visible in Unexpected Online Places Across Established Boundaries. In S. P. Goggins, I. Jahnke, & V. Wulf (Eds.), *Computer-Supported Collaborative Learning at the Workplace* (pp. 1-20). New York: Springer.

Illeris, K. (2009). A comprehensive understanding of human learning. In K. Illeris (Ed.), *Contemporary Theories of Learning* (pp. 7-20). London: Routledge.

Kotila, H., & Mäki, K. (2014). Oppimisympäristöt ammatillisen osaamisen kehittämisessä. *Ammattikasvatuksen aikakauskirja*, 16(1), 62-72.

Margaryan, A., & Littlejohn, A. (2014). Technology-Enhanced Professional Learning: Mapping Out A New Domain. In A. Margaryan & A. Littlejohn (Eds.), *Technology-Enhanced Professional Learning: Processes, practices and tools* (pp. 1-14). New York: Routledge.

Töytäri, A., & Piirainen, A. (2014). Opiskelijoiden työelämäosaaminen ammattikorkeakoulun päämääränä. *Ammattikasvatuksen aikakauskirja*, 16(1), 46-61.

Virtanen, A. (2014). Koulutusalat työssäoppimisen erilaisina oppimisympäristöinä. *Ammattikasvatuksen aikakauskirja*, 16(1), 10-27.

Äijö, M., & Sirviö, K. (2014). Integraatiivista pedagogiikkaa Suupirssi-harjoittelussa – suuhygienistiopiskelijoiden kokemuksia ammatillisen osaamisensa kehittymisestä. *Ammattikasvatuksen aikakauskirja*, 16(1), 28-44.